

linguis Scriptura diuina legeretur, nec vllus antiquus auctor meminit alicuius alterius translationis: & tamen tunc sine dubio multa alia erant lingui vulgares. Igitur saltem primis CCCC annis, quo Ecclesia maximè floruit, non legebantur Scriptura lingua vulgari. Deinde iuxta regulam Augustinilib. 4. contra Donatistas, cap. 24. & Leonis serm. 2. de iejunio Pentecostes, id quod in uniuersa Ecclesia seruatur, si non posset alsignari eius initium, de Apostolica traditione descendere, & sic semper fuisse merito creditur. At nos videamus nunc, in Italia, Germania, Gallia, Hispania, Graecia, vbi cunque Catholici sunt, tantum Graeca & Latinæ linguae esse vnum in publica Scripturarum lectione, nec potest huius rei assignari principium. quis enim dicat quando ceperit iste vsus?

A D H E C in toto Oriente tempore B. Hieronymi in publico vsu erat tantum editio Graeca. LXX. interpretum per Origenem, Lucianum, aut Hesychium emendata. Nam ut ex ipso Hieronymo discimus prefat. in Paralip. à Constantinopoli usque ad Antiochiam in publico vsu erat editio Graeca Luciani; ab Antiochia usque ad Aegyptum, id est, per totam Syriam erat in publico vsu editio Origenis; per totam Aegyptum vtebantur editione Hesychij, & tamen lingua Graeca non erat vulgaris à Constantinopoli usque ad Antiochiam, & multò minus in Syria & Aegypto. Nam Galatia, est inter Constantinopolim, & Syriam, tamen propria lingua Galatarum tempore beati Hieronymi non erat Graeca, sed alia quædam simillima lingua Treverensium, ut ipse Hieronymus testatur prefatione libri 2. in epistola ad Galat.

P R A E T E R B A, Pontus, Cappadocia, Asia minor, Phrygia, Pamphilia, sunt inter Constantinopolim, & Antiochiam sitæ, & tamen nou habebant eandem vulgarem linguam, sed diuersam, ut alii alios non intellegenter, vt patet ex Act. 2. & tamen isti omnes una, & eadem editione Scripturarum vtebantur, nimirum S. Luciani. In Syria autem eodem tempore linguam vulgarem non fuisse Graecam, sed aliam longè diuersam testatur B. Hieronymus in vita Hilarionis, vbi dicit Hilarionem interrogas quendam obfessum primo Syriacè, deinde Graecè, vt intellegent Graeci qui aderant. Sanctus quoque Effrem multa Syro sermone, id est, sibi vernaculo scripsit, vt S. Hieronymus in Catalogo scriptorum referat.

Quod autem Aegyptus etiam propriam linguam haberet, testis est Athanasius in vita D. Antonij, vbi dicit, eum per interpretem disputasse cum quibusdam Philosophis Graecis. D. HIERONYMVS quoque lib. de viris illustr. in Antonio, dicit eum scripsisse Aegyptiacè epistolas aliquot, quæ postea in Graecam linguam versæ sint.

In Africa certum est, quoque ibi Christiani fuerunt, semper in vsu publico Scripturarum fu-

A iffe solam Latinam linguâ: nam nulla est mentio apud vllum auctorem vllius translationis Punicâ. Et diuus AVGVSTINVS libr. 2. doctr. Christ. cap. 13. dicit tempore suo Psalmos in Ecclesia Latinè cantari consueisse. Item beatus CYPRIANVS serm. de orat. Dominica, testatur suo tempore in Missa dici solitam præfationem illam; *Sursum corda*. Augustinus de bono persever. cap. 13. dicit in Missa post illud; *Habemus ad Dominum, mox subdià sacerdote, Gratias agamus Domino Deo nostro, & responderi, Dignum & iustum est*. Ex quibus manifestè colligitur, in Africa Missam Latinè dici consueisse, necnon Lectionem, vel Epistolam, & Euangeliū, quæ ex præcipuis partibus sunt Missæ.

B At eo tempore non fuisse Latinam linguam omnibus vulgarem in Africa, idem Augustinus testis est: nam in expositione inchoata epist. ad Rom. circa medium, dicit vocem hanc, SALVS, esse eriam Punicam, sed punice significare tria, & ibidem affixat quodam Latinè, & Punicè, quodam Punicè tantù sciuisse, & tales fuisse penè omnes rusticos. Item serm. 35. de verbis Domini, dicit Punicam linguam affinem esse Hebraicæ, & quod Romani lucrum vocant, à Peñis vocari mammon. B. HIERONYMVS etiam præfat. lib. 2. in epist. ad Galat. dicit linguis Afrorum esse linguam Phoenicæ non nihil immutatam. Phœnicia vero pars est Syrie.

C In Hispania fuisse semper in publico vsu Scripturarum solam Latinam linguam, patet ex Isidoro in libris duobus de diuinis officiis; item ex Concil. Tolet. IV. cap. 2. ante annos DCCC, celebrato, vbi statutum est, ut in tota Hispania idem ordo seruaretur in canendis Psalmis, in Missis, in Lectionibus, & aliis Ecclesiasticis officiis: & deinde cap. 12. 13. 14. & 15. fatis aperte ostenditur, tunc Latinè consueisse illa omnia legi, qui modis vsq; ad hoc tempus seruatus est.

Nec exstat vlla memoria, aut vestigium mutationis, & tamen à multis iam seculis desuit in Hispania lingua Latina esse vulgaris. Nam ante M.C. annos separata fuit à Romano imperio, & subiecta parvum Gothis, partim Mauris, qui nouam linguam sine dubio inuexerunt. Gothos enim, quos Gethas alij vocant, propriam linguam habuisse, docet Hieronymus initio epist. ad Suniam & Fretellam. Quin etiam antequam Gothis linguam Hispanorum corruissent, fuisse in Hispaniis propriam linguam, insinuat B. Hieronymus prefat. lib. 2. in epist. ad Galat. vbi dicit, in insulis Balearibus linguam Graecæ affinem fuisse tunc vulgarē.

D In Anglia testatur BEDA suo tempore lib. 1. hist. genit. suæ, cap. 1. quatuor fuisse linguis vulgares, pro diuersitate regionum eiusdem Insulae: tamé Latinam communem fuisse omnibus proper Scripturas: quia scilicet omnes vtebantur editione Latina Scripturarum, et si aliqui linguis maternas proprias haberent. Idem postea serua-